

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

WITIKINDVS MAGNVS
SAXO,

*Ex vetustis potissimum
Scriptoribus,*

in Inclyta Argentoratensi
Academia
exhibitis

publico & Solenni examini,

MODERANTE

IOANNE HENRICO
BOECLERO,
HISTORIARVM PROFESSORE
ORDINARIO,

IOANNE SEBASTIANO MVLLERO,
Lipsiense.

d. 27. July h. h. g. solitis.

ARGENTORATI,

Typis JOSIÆ STÆDELII, ACADEMIÆ TYPOGRAPHI.

ANNO M DC LXXI.

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO

DOMINO

**JOHANNI GEORGIO III.
DVCI SAXONIAE, IVLIACI,
CLIVIAE, MONTIVM, ELECTORATVS
SAXONICI PRINCIPI HÆREDI, LAND-
GRAVIO THVRINGIAE, MARCHIONI
MISNIAE, SVPERIORIS ET INFERIO-
RIS LVSATIAE, COMITI MARGÆ ET
RAVENSPVRGI, DYNASTÆ
IN RAVENSTEIN
&c.&c.&c.**

*Principi & Domino meo Clemen-
tissimo*

deuotissima Obsequia,

*Serenissime Princeps ac Domine,
Domine Clementissime,*

*W*itikindi Magni, Heroum Saxonicorum progenitoris nomen mundo venerabile, non debuit nisi Heroi Saxónico, è primis, inscribi. A me sane nihil proficisci potest, quod augustis Tuis oculis mereatur offerri: ipse Witikindus irasci posset impari laudatori, si prædicandum eum suscepissem; aut jejuno historico, si tempora eius dicenda sumsissem. sed præclare nouit, alterum me nec voluisse; alterum nec me nec quenquam potuisse facere.

):(2

Non

Non immemor est temporum quibus vixit, ubi facere laudanda, quam scribere facilius fuit. Incideram nuper in Scriptores, in quibus rerum sæculi à Christo nato octavi & ultra reliquæ supersunt: & non sine dolore animaduerti, quanti viri, quanta opera, non nisi obiter indicarentur verius quam describerentur. In his Vitikindi virtus longum iter tanquam stellis signavit è caligine lucentibus. At nostro & superiori sæculo uberius ista consignata dum intueor, cupido incessit, antiquis tradita seorsum colligere & in meos usus seruare. cumq; domo
sub-

submissa, de Academica disputatione instituen-
da, mandata accepissem, in chartam coniecta est ista re-
rum Witikindi Magni quarundam velut ephemeris. Contingerat
eodem tempore mihi inspicere, de iudicijs, quae Westphalica vocant,
& in tempora Witikindea conferant, uberempennum: unde excerpti
aliqua non valde obuia, rationis & consilij videbatur. Quoniam autem
nullum tempus, nullus locus intercedere potest illi demississimae vene-
rationi, quae Te, Serenissime Heros, omnibus civibus Saxonicis semper
praesentem praestat, in eam veni opi-
):(3' opinio-

nionem atq; spem, Te, more maximis
quibusq; Principibus vſitato, quam-
vis tenue ac exiguum, à pietate tã-
men deuotiſſimi Tibi animi profe-
ctum obſequij ſpecimen non dedi-
gnaturum. Offerant alij Witkin-
dum, ita calamo & explicatione ad-
ornatum, ſicut ex vetuſtiſſimo mo-
numento depictum conſpiciendum
præbuerunt Reineccius & Albinus.
ubi regia omnia & illuſtria agnoſce-
re licet illis, qui inſigne capitis decus,
togam ſtellatam & gemmato limbo
ſimbriatam, calceos itidem gemmis
obſitos, ſceptrum lilio faſtigiatum,
& in duplici ſcutò, dimidiatam a-
quilam

quiam cum septem lilijs & Leonem
velut in certamen erectum, & præ-
dæ inbiantem contemplari & admi-
rari satis nequeunt. In cimeliarcho
nobili, non tantum imaginibus fa-
brefactis & ad viuum expressis, lo-
cus datur: sed admittuntur etiam
ichnographicæ & primoribus lineis
adumbratæ excellentium hominum
figuræ. Deniq; agnosce, Serenissime
Domine, famulum, antiquissimo-
rum Saxonie Heroum arma, tan-
quam in publico pompæ spectaculo,
ritu veteri gerentem: non sinit Te a-
nimus cognati decoris nobiliter stu-
diosus oculos auertere à nomine do-
mesticæ

*mesticæ & gentilis gloriæ auspiciū
& omen & complementum certâ re-
rum fide complexo. Faxit DEUS,
Inclytissimæ Domus Saxonica so-
spitator atq; conseruator, ut inier si-
dera Soli Principum sociata Tuum
nomen in Imperio luceat, donec in
cælo stellarum fulgor & pulcritudo
perennabit. Viue, & propitius re-
spice*

Serenissimæ Celsitudini Tuz

**ex Acad. Argentoratensi
27. Jul. 1671.**

deuotissimum seruum

Jo. Sebastianum Müllerum

WITIKINDVS MAGNVS.

X hâc stirpe, nomine & meritâ fulgentissimâ Principum Familâ, in primis Marchionum Misniâ, Ducum & Electorum Saxoniz, & Imperatorum Saxonico-

rum, originem deducunt. Sicut, præter ceteros Genealogicos, diligenter ostendit *Elias Reusnerus*: cui addi debent *Chytraus*, *Cyriacus*, *Spangenbergius*, *Albinus*, *Lazius*, *Blondellus*. Retro vero, vltra Theodoricum Witikindi Magni avum, certa series Saxonico- & Westphaliâ Principum, incorruptis testimoniis monumentis tradita non est, notante *Chytrao* chronici sui libro tertio, post principium.

Basilic. Stirpe VII. lundeâ p. 260. &c.
Chron. Sax. lib. 2. p. 48. &c.
Sächs. Chron. c. 79.
Meisn Chron. tit. 19.
domigr. gent. lib. 9. p. 526.
Seren. Margareta Au. str. stemmat. matern. 5.

Merito autem Witichindus hic, *Primus* hoc nomine describi potest. nam quem *Hunibaldus* alium vetustiorum Witikindum iacet, is tali auctoritate non agnoscitur. *Magnus* cur vulgo cognominetur, adhuc amplius constaret, nisi res ab eo gestæ, & ad eum pertinentes, summatim potius quam enucleatè traderentur. Sic quoque dispersa variè, in vnum conduci, & quodam modo declarari, forte operæ pretium fuerit.

Georg Fabr. orig. Sax. lib. 1. p. 1.

Nomen ipsum literis exprimunt non vno modo. In Annalibus Eginhardi, *Widikindus*, msc. *Vuinichindus*. In Chronico vetere Moissiacensi, *Guiduchint*. In fragmento vetere apud Franciscum du Chesne, *Widukindus*. In Annal. Franc. Fuldensib. *Witukind*. In Chronico Breui apud *du Chesne*, *Widichinus*. In Chron. Hildesheim.

tom. 3. p. 381.
ann. 785.

heim. *Witbuchingus*. in Annalibus Bertinianis, & Mfc. Mon Sangall. *Widochindus*. Apud *Sigebertum Gemblac*. *Wintichindus*. Apud alios *Witckind*, *Wittikindus*. In Catalogo nominum priorum Monast. S. Gall. apud Goldastum, *Witichint*, *Vuiduchint*. Videatur omnino *Reineccius* in notis ad *Poëtam Anonymum de rebus Caroli M.*

Script. Alem. tom. 2.

ad lib. 1. p. 16.

Ultimus Rex, & Primus Dux Saxonie, à plerisque recentioribus appellatur. Et de re quidem non dubitatur: sed de consuetudine appellandi, haud æque constat. Vetustissimus quisque, talis appellationis nullam facit mentionem. *Annales Eginhardi*, qui vulgo Astronomo Ludouici Imp. tribuuntur, *Widiskindum unum ex primoribus Westphalorum*, vocant. quem locum explicat *Meibomius in Vändicis Billinganis*. Quare *Albertus Krantzius* caute: *Wedekindus Saxonum primarius princeps (sive regem cum dicere collibeas) magno pralio uictus*. Et alibi, *Wedekindum omnium primarium ducem* nominat. *Doctissimus Fabricius* annotat:

ann. 777.

p. 313.

Metrop. lib. 1. c. 9.

Saxon. lib. 2. c. 2.

Orig. Sax. lib. 1. p. 61.

Krantz metrop. lib. 1. c. 1.

Landenbrug. in Chron.

add. Krantz Saxon. lib.

2. c. 22.

*ante annum 628. nullius neq; Regis neq; Ducis Saxonum, ab ullo scriptore, qui extant, nomen, citari, cum sine rege aut ducibus esse non potuerint. Idem, qui amplius obseruat: Saxones diuiso in toparchias imperio, duodecim virorum Senatam constituisse, ex quibus is, qui re communiter deliberatâ decretaque bello præficiebatur, Regis nomen susceperit, finito bello deponendum. Et in his Witichindum Vuernechini filium, de quo nobis sermo, numerat. *Witichindus Monachus* tamen tradit: à tribus Principibus totius gentis Ducatum administratum esse, certis terminis exercitus congregandi potesta-*

lib. 1. p. 6.

potestate contentis, quos suis locis atq; vocabulis signatos ait, in Orientales populos, Angarios & Westphalos. quem locum reconciliare aliis Scriptoribus conatur Reineccius ad Poët. Anon. de rebus Car. M. p. 3. Alberto Stadenfi, Widikint, Dux Saxonum dicitur. ann. 785. Regem vocitari à Ditmuro Lib. 1. Reineccius annotat, ad Poët. Anonym. Qui de Magno Duce fermocinantur, non meminerunt, se novissima vetustis confundere. Fuerit Witikindus, magnus Dux ob rerum gestarum magnitudinem, non appellatione curiali. Principem Angariorum Chytrius vocat. addunt alii Iburgum, quod nunc detorto paulum vocabulo Driborg vocant. Westphaliam deniq; ei ceu prouinciam tribuunt. Videndæ doctissimæ Note in Monumenta Paderbornensia p. 84. & 108. 109.

Sicuti autem in clyta Saxonum gens, multos aliis gentibus reges dedit: ita quin animus verè regius in Witikindo agnosci debeat, nemo inficias iverit; qui magnitudinem consiliorum, celeritatem cogitationum, industriam in agendo, constantiam in perficiendo, fortitudinem, libertatis studium, perseverantiam in laboribus, fiduciam in aduersis, & ceteras laudes, quæ summam fortunam vel mereri vel ornare possunt, ex vero aestimaverit. Quo in genere parca est admodum historia, neq; tam spectacula nobis magnorum operum ad intuendum, quam indicia ad coniectandum exhibet. Igitur nec de educatione Witikindi, & iuuenili ætate, nec de gradibus aut passibus, quibus ad tantum gloriæ fastigium conscendit, possumus asserere, quæ expectari in descriptione magnorum Principum, mos est. Augusto enim incedimus

tramite, qui tenui filo signatur, intra terminos belli Saxonici, eiurata ethnica superstitionis, & exitus militaris:

De bello Saxonico, quod Carolus M post annos amplius triginta vix finire potuit, eiusque causis, & magnitudine, *Eginhardus in Vita Caroli* summam, verbis, quæ multi descripserunt, *Adamus Bremensis, Helmoldus in Sclauicis, Albertus Stadenfis, Abbas Vrspergensis*, & alii: singillatim autem & per annos, cum *Eginhardi Annalibus*, alii Chronicorum ante laudati scriptores. In bello hoc grauissimo & pæne anniuersario, quin prima fuerit apud Saxones persona Witikindus, non est dubitandum: licet Veteres ab initio belli non statim eius meminerint. Totum belli tempus ei tribuit *Fabricius* primum concitorem facit *Auentinus*. *Fabricius* rotundè non accuratè se locutum ipse ostendit; quando post 786. annum, qui ante tempus dimidium belli totius expletum ponendus est, impermixtum bello in fide mansisse Witikindum, refert: quod & *Erpoldus Lindenbrogius* affirmat.

Witichindum, vt populares suos, aduersus Francos incitaret, non leues causæ permouebant: primum, quod errore communi bellicosarum nationum, quiescere, partem ignaviæ, suas alienasque fortunas spe metuque versare, virtutis opus existimabat; deinde quod libertatem Saxonum à Caroli Avo & Parente grauius, quàm vt obliuioni tradi deberet, attrèctatam reputabat: virtute præterea gentis nondum infracta aut domita confusus; & præsertim occasione temporum imminens, quam aduersus distractum circa tot populos & imperia

Orig: Saxon: lib. 4. pag. 425.

lib. 4. pag. 239. p. 438. & 439.

in Chron: Car. M.

peria Carolum haud difficulter patefieri, non absurde credidit. Talis animi seprimò ante Witikindum sæculo apud Cheruscos fuit Arminius, qui libertatis vindicandæ ius perpetuum esse, opinatus est, *liberator Germania* propterea ab hoste dictus. & Segestes focer eius, moderatioris sapientia, quæ fidem pactionum interpositam obitare vindiciis libertatis autumabat, non aliud pretium, quam popularium odium retulit. Accessit ad superiora irritamenta apud Witikindum, odium Christianæ religionis, superstitionibus paganis aduersæ: cuius acerrimum vindicem Carolum non ignorabat.

Tac. 2. A. 88.

Tac. 1. A. 58.

Et *Carolus* quidem Saxones infestatis limitibus Francicis, ad propulsandas armis iniurias excitauerant. Sed fuit Carolo, non minimus ad hoc bellum stimulus, Christianæ religionis, destructo paganismo, propagandæ perpetuum & acre studium, quod *Adamus Bremensis*, *Helmoldus*, & alii non tacuerunt. An hæc iusta belli causa; sæpe disputatum est: etiam superioris sæculi anno 47.

Thuan. lib. 54. f.

Fernandus Vasquius declinavit hanc quæstionem: *Grotius* non exhaustit. Maneamus intra terminos nostri exempli. Si gentem aliquam Christiano nomini infestam esse constat, & ad illud delendum semper intentam; quidni liceat; cognito hostili animo, bello eam aggredi, & victoria ita uti, ut aboleris paganiis, Christiana religio introducatur? Adde duplicem cautionem, & omnibus tricis viam obstrues: primo, vt temperamentum iuris bellici, sine quo ius belli in rigore suo, Sepulveda aliquo interprete acceptum, summa iniuria est, adhibea-

Illust. controu. lib. 1. c. 10. §. 11.

J. B. 2, 20, 46.

Thuan. 54. f.

tur: tum, vt fides interposita, si quã paganis data est, seruetur. Prioris temperamenti magnum habemus auctorem, ipsum Carolum: qui Witi-
Fabric. orig. lib. 4. p. 433. kindo nuntiari iussit: *se procerum dignitati & Saxonum saluti cupere consultum.* Posterius, clades Varnensis Vladislai Hungariæ Regis vltro commendat. *Divina certè vindicta hanc cladem omnes ascribebant,* inquit Gerardus de Roo. Melius enim fuerat, *pacem cum Turcis aut non fecisse, aut factam seruasse.* Addenda sunt, quæ de consilio Juliani rumpendæ pacis auctoris, consignantur.

Hist. Austr. lib. 5. p. 196.
add. Specul. Hon. Austr.
ann. 1444.

Initio statim belli eluxit Caroli pro Christianâ religione studium. Habito enim Wormatiæ Francozum concilio, in Saxoniam misit copias, & *prima vice castrum Heresburgum cepit, ad Ermensful usq; peruenit, & ipsum fanum destruxit, & aurum vel argentum, quod ibi repperit, abstulit.* ita Annales Bertiniani. pœne iisdem verbis *Metenses & Regino,* vbique fere *ὁμόθεοι.* nisi quod *Hermenensul & Hermanfsaul* vocatur idolum. *Eresburgum* hoc non accipi debere de Mersburgo ad Salam, Thuringiæ fluuium, sed de vrbe aut castro veteris Saxonie ad Dimolam, cum alia multa memoratu digna de hoc loco, exhibent accuratissimæ *Nota in monumenta Paderbornensia.* *Irmensulam* autem *Saxonicam* totâ commentatione descripsit doctissimus *Henricus Meibomius.* *Lindenbrogius* etiam imagines huius, & aliorum deastrorum Saxonicozum ob oculos posuit. Pauca attigit *Elias Schedius de Dts Germanis.* Inopiam aquæ, qua destruentes fanum, laborabant, veluti miraculo suppletam, plerique adijciunt. *Vitæ Saxonæ, Carolo ad Vî-
 surgim*

ann. 772.
ann. 694.

p. 59. ad 71.

in Chron. Car. M.

Opus. 3. c. 3.

furgim accedenti, obsides (Alberthus Stadenſis XII. nominat) dederunt, impetratâ pace.

Exigui temporis requies illa fuit. cum enim anno inſequenti, Carolus in Italia Deſiderium Langobardorum regem debellaret, Witikindo facile fuit perſuadere Saxonibus, vt viciſſi prioris anni damna auderent. cum præſertim Carolus neque limitem Saxonicum valde cuſtoditum reliquiſſet: neque peculiari tractatu; Saxones ad quietendum obligaffet. Effuſi igitur in viciniam Francis parentem; omnia igni ferroque miſcebant; vſq; ad Buriaburg, in quod caſtrum ſe receperant, qui fugiebant Haſſi. & vt Saxones oſtenderent dolorem ex idolo ſuo deſtructo, Fridiſlarienſem Baſilicam à Bonifacio Martyre conſecratam, igni abſumere parabant; miraculo repulſi à ceptis. *Annalibus Bertinianis & Metenſibus addendus Regino* ann. 773. & 774. Nonnulli ad Moenum penetraſſe Saxones, & Saxenhuſam oppidum è regione Francofurti condidiſſe tradunt, notantibus *Fabricio & Spangenbergio*. Et Carolus, accepto rebellionis nuntio, maturato in Germaniam reditu, cum Ingelheimium perueniſſet, in quatuor agmina partitiſſe copiis (quatuor *Scaras* vocant vetuſtiores annales, quam vocem Germanicam alii per *legiones*, alii per *exercitus* interpretantur) triplici victoria potitus eſt. nam quarta legio non reperit, eum quibus pugnaret:

ann. 773.

orig. Sax. Hb. A. p. 405. Chron. Sax. c. 73.

ann. 774.

Inſequentium duorum annorum res geſtas (775. & 776.) è recentioribus obſcurius ordinat *Fabricius*, clarius quodam modo Spangenbergius. Fundus, in *Annalibus Bertinianis & Metenſibus*; & *Reginone*;

ann. 775.

ginone, Poëta Anonymo, Annalib. *Equib. l. Summa*, isthæc : Conuentus Durix celeratus ; Sigiburgum à Francis captum ; Heresburgum frustra tentatum ; prælio pulsi Saxones , apud Brunonbergam, vbi Francos frustra transitu Visurgis atque conati sunt. qua de re eleganti carmine, *Monumenta Paderbornensia* :

*Arx vbi Brunonis, circumspicit alta, Latini
Militis infectas cede Visurgis aquas.*

*Saxones hic, amnem, Carolum, transire parantem
Nequicquam telis impediere suis.*

*Sed dare versa fuga victori terga coacti
Cesserunt totum fluminis imperium.*

p. 72. &c.

vbi nobilis annotatio. Sequitur apud Ocrum (*O-bacrum*) fl. deditio Saxonum Ostfalorum (*Austreleudi Sax. v. ca. tur*) Duce Hassione, obsidibus & iureiurando firmata : Angariorum, apud pagum *Bucki* (*Buchi, Bukki*, quæ est Boca ad Lippiam) Duce Brunone Witikindi fratre : Westfalorum, armis subactorum. Heresburgum à Saxonibus rebellantibus captum, Sigisburgum frustra tentatum, & miraculo defensum ; Desiigburgum etiam egregie propugnatum. *Desenberga* est, quæ

*Paruit imperio Caroli, cum Francus adegit
Saxona degeneri vertere terga fuga.*

in Monumentis Paderbornensibus, & Notis. Hinc iterum concilium Wormatiæ habitum ; bellum in Saxones decretum, consultis facta iuncta : Heresburgum iterum instauratum, aliudq; castellum ad Lippiam, claustrum devictorum, extructum : quo maxima dedentium se multitudo venit, obfides offerens, fidem promittens, Sacramentum Christiana

*Nota in monum. Paderborn. p 75. &c.
ann. 776.*

stianæ religionis suscipiens. Dispositi custodes,
& manus militum idoneis locis collocatæ.

Devenitur ad concilium magnum, quod Carolus M. Paderbornæ coëgit : ad quod non Francorum modo proceres sed & Saxonum , excepto Witikindo, venerunt.

anno 777.

*Hic, ubi fons Paderæ mediâ surgens in urbe
Duco vetus magni nomen ab amne Padi,
Martè diu ancipiti Carolus certare coactus,
Delegit castris conciliisq; locum.*

Ita auctor *Monamentorum Paderbornensium*, cuius aureolæ Notæ thesaurum antiquitatum Saxoniarum continent. *Witikindus*, qui semel decrevisset, nunquam in amicitia cum Francis esse, eam sibi conditionem quæ siverat, vt affinem haberet, qui & opibus valeret plurimum, & in societatem consiliorum aduersus Francos & incrementem longe lateque Caroli dominationem communi periculo adduci posset. itaque Regis Danorum (Normanni tum vocabantur) sororem Gevam secum matrimonio coniunxit. Gotricus is erat, quem exteri Gothofridum aut Sigfridum appellant. vnde *Joh Isaacus Pontanus* duos ex vno rededit, notante errore *Stephano Johannis Stephano, in Notis ad Saxonis Grammaticæ libr. 8. f.* Hic cum partem Saxoniz tributa, sibi obligasset, & *Germaniæ appressiorem* animo agrans, etiam plus ultra aspiraret, faciles præbebat aures sorosis, immodicas spes inflanti, & nihil æque illis obstarè ne Francorum opes, demonstranti. *Paulus Aemilius* ingenio hic indulget, & suavoriam Witikindi, aliorumq; contradictionem ponit : ex quo describit *Lindenbergius*.

p. 92. &c.

Poëta Anonym.

Hist. Dan. lib. 4.

ad p. 166.

Saxon. Grammat. hist. Dan. lib. 3.

gius. Opportunum erat Dania receptaculum Witikindo & quos ipsi socios fugæ eadem ferocia aut amicitia iunxerat, unde, ceteris Carolo se deditibus, noua in Francos consilia prosuderet. In hoc Paderbonensi concilio, plurimi iterum Saxones sacro lauacro tincti, & in hanc fidei formulam adstricti sunt: se religionem Christianam, & fidem erga Carolum Regem, eiusque liberos & populum Francorum, constanter seruaturus, sub pœna amissionis libertatis, & omnium bonorum. *Bertiniani Annales* ita efferunt: *secundum morem illorum, omnem ingenuitatem & alodum manibus dactum fecerunt, (i. e. amittere se debere professi sunt) siue, in euentum dimiserunt) si amplius mutassent, secundum modam consuetudinemq; eorum, nisi conseruassent in omnibus Christianitatem, vel fidelitatem supradicti Caroli Regis, & filiorum eius vel Francorum. Annales Metenses & Regino ita interpretantur: sacramenta dederunt, ut perdorent ingenuitatem, & omnem hereditatem, nisi conseruarent susceptam Christianitatem, & promissam fidelitatem Regis & filiorum eius. Eginhardus: si uisus Regis statuta violarent, patria & libertate priuarentur. ex quo eadem uerba mutuatus est *Albertus*. Tamen fidei pignoribus editis, nondum tamen fidem seruare decreuerant.*

Neque enim Witikindus, libertatem, & sacra patria amittere, fas ducebat. Quare, cum sequens annus Caroli arma in Hispaniam traxisset, fama que de morte eius percrebuisset, Witikindus hoc illud esse tempus clamitabat, quod finem imperio Francorum & seruituti Saxonum portenderet;

ret, si viri essent, & fortunæ venienti sinum pandere
 auderent. Facile movit homines armis innutritos
 auctor consilii: ut hoc duce ad Rhenum vsque fer-
 ro & igne omnia miscerent, non sacris non profa-
 nis, nulli ætati aut sexui parcerent. Quibus Ca-
 rolus auditis, Altisiodoro, vbi tum agebat, dele-
 tam Francorum manum (Scaram *Franciscam* [an-
 Francicam] vocant Annales Bertiniani) misit. cu-
 ius tamen conspectum Saxones, deceptos se viden-
 tes non sustinuerunt, sed refugere summa ope
 contenderunt. Quorum plerosque consecuti Fran-
 ci apud Fluvium Adarnam (Eder) magna clade affe-
 cerunt. Witikindum apud Thassilonem Bauariæ
 Ducem confugium & receptum invenisse, *Span-*
genbergius nescio vnde hauscrit. Hæc ad annum
 778. veteres Annales referunt.

Chron. Saax. 74.

Anno 779. describuntur ea, quæ aduersus Saxo-
 nes apud Buchol (*Buchols* situam à sagis dictam) &
 Medofulli (Spangenb. *Meddel oder Mepel an der*
Emß) gesta sunt. vbi nulla Witikindi mentio. An-
 no 780. quæ apud Saxones & Slavos circa religio-
 nem & leges ordinata sunt, commemorantur.
Spangenbergius veteri chronologiæ bene congruit:
 in Fabricio transponuntur anni, quod typographi
 potius, quàm auctoris sponte factum crederem, ni-
 si in *Summarum volumin.* eodem modo exhiberi
 viderem. Anno 781. de Saxonibus rebus siletur.

Annus autem 782. Witikindum in patriam
 reduxit à Nordmannis (Danis) ad quos profugerat:
 postquam cognovisset, Carolum Regem concilio
 Saxonum apud fontes Luppia (Lipspring) cele-
 brato, cui ipse cum sociis interesse noluit, in Fran-

ciam rediisse. More suo popularibus ad arma vocatis, castra posuit ad montem Suintal. Ibi Francorum Duces eximios, qui ad Sclauos licentius agentes compescendos missi erant, Saxonumque auxilium sperauerant, magna clade affecit, magnamque fortitudinis laudem retulit. Quo nuntio, & iacturâ tot illustrium virorum commotus Carolus, cum exercitu in Saxoniam properauit & vbi Alara in Wisaram influit, obuios habuit ac supplices Saxones, qui inquisitione factâ, omnem in Witikindum primarium incensorem culpam transtulerunt. Sed is in solitas latebras confugerat. de ceteris, qui persuasioni eius primum morem gesserant 4500. fere omnes nobilitate conspiciui, ad poenam dediti sunt. Triste spectaculum hic ira præbuit Regis, quando *super Alaram fluum in loco qui Ferdi (Verda) vocatur, omnes una die decollati sunt.* verba sunt Eginhardi in *Annalibus.* Quidam & exilio damnati. Poëta Anonymus Saxo:

Spangenb. Chron. Sax. c. 75. p. 108.

add. Bertin. & Met. A. & c.

*Tradita sunt sanè reliquorum bis duo letho
Millia, quingentiq; viri, qui tam grane bellum
Illius (Witikindi) contra Francos gessere suâsu.
Hosq; die cunctos Rex decollauerat una
Juxta Alaram fluum, locus idem Ferdi vocatur.*

ex Bibl. Pishai.

in Ges. Rar. p. 24.

Annales incerti auctoris: quorum mors (intelligit legatos & duces Caroli cæcos) quatuor millium & quingentorum hominum decollatione vindicata est. Hæc illi satis clarè. Solus Egolismensis, terribus, credo, magnitudine supplicii, quasi pralio acifos memorat. Ita enim scribit: Iterum omnes Saxones conuenientes subdiderunt se potestati domini Caroli,

Caroli, & reddiderunt omnes malefactores illos, qui ipsum rebellium maxime terminauerunt. In eo autem praelio occisi sunt de Saxonibus quatuor millia quingenti.

Insequens annus (783.) iterum rebellione & clade Saxonum insignitus est. neq; dubium haberi potest, atrocitate supplicii ad viciscendas necessitudines & propinquorum mortes, concitatos Saxones. Aliqui de Danicis auxiliis addunt. Duobus praeliis, vno apud Thiotmalli seu Theutmali (antiquis Teureburgium, hodie Detmoldia est) altero apud fl. Hafa, non auspicio tantum sed ductu suo victor Carolus extitit. Witikindi instinctu & consilio rem gestam apud Saxones, non dubitatur. posteriori praelio per triduum pugnato, etiam interfuisse eum, & ex fuga in arcem a suo nomine dictam confugisse, inde paulo post euasisse, varie deinceps latebras mutantem, nouissimi Scriptores tradunt, veteribus tacentibus.

Nota ad monum. Paderb. p. 37. &c. Eginhard. in Vita C.

Spangenberg. Fabric. Lindenbrag &c. Chytra.

Neque tot cladibus perdomiti sunt Saxones, quin Frisiorum auxiliis sibi conciliatis iterum discrimen belli adeundum statuerent. Igitur (ann. 784.) Carolus filium cognominem aduersus Westphalos rem gerere iussit: Ipse, cum Visurgis exundatio iter interciperet, per Thuringiam late prouectus est in Ostfalos. ita ex *Reginone* corrigendi sunt *Annales Bertiniani & Metenses*, qui vtrobiq; Westphalos ponunt. Recepit victorem filium Wormatiæ, vbi consilio habito decreuit, nullam quietem perterritis dare, donec perdomiti, cupidinem rebellandi abiicerent. Non intercessit ergo hiems quo minus Saxoniam percurfarent infecta agmina, Heresburgo, vbi hiemabat Carolus, dimissa.

add. Visburg.

G. Egolsmensis in Vir. Can.

Vidit tamē Carolus, solis armis, quamquam fortibus ac felicibus, rem confici non posse. & ad excidium gentis indomabilis grassari, labes victoriæ videbatur. Quapropter consilii vnici esse credidit, Witikindum sibi reconciliare. Hic vero apparet, quantus sit ille, quem cum hostem frangere non posset Rex tot gentium, tot Ducum victor profligatorque, amicum vltro ambiuit; & quo gladium tenente, pacari Saxoniam posse desperauit, eius amicitiam, ut finem belli, expetiuit. Hoc Carolus, hoc Caroli proceres in concilio Paderbornensi (quando *publicum populi sui conuentum in loco qui patherbrunno vocatur more solenni habuit*) optimum factu iudicarunt. *Peractis his, quæ ad illius conuentus rationem pertinebant, in pagum vocabulo Bardengoo (Bardengauis est tractus circa Bardouicum in agro Luneburgico) proficiscitur, ibique audiens Uuidokindum ad Albionem esse in transalbiana Saxonum regione, primo eos per Saxones, ut omissa perfidia ad suam fidem venire non ambigerent, suadere cepit. cumque ipsi facinorum suorum sibi conscy regis fidei se committere dubitarent, tandem accepta ab eo quam optabant impunitatis sponse, atque impetratis quos sibi dari precabantur sua salutis obsidibus, quos eis amaluuinus vnus aulicorum à rege missus adduxerat, cum eodem ipso ad eius presentiam in Attiniaco villa venerunt, atque ibi baptizati sunt. nam rex postquam ad eos accersendos memoratum amaluuinum direxit, in Franciam reuersus est.* Descripsimus hæc ex MSc. membrana, quæ in *Annalibus Eginhardi* nonnihil interpo-

lata

785.

*ita MSc. Annal. Eginh.**Meibem. de pagis Sax.*

lata leguntur, dum editores meliora facere studeant, quam stilus seculi ferebat. Consentiant, licet paulo breviori narratione defuncti, *Annales Bertiniani & Metenses, Regino, Urspergensis, Stadenfis*. Satis tamen hinc intelligitur quam solícite quam comiter cum hoste acerrimo egerit Carolus. primo tentat animum Witikindi per populares, quibus jam documentum suæ fidei & clementiæ dederat. mox diffidenti, & quasi ex æquo agenti cum victore, obsides pollicetur. denique virum illustrem à latere suo, qui adduceret, honoris causa mittit. Alii, sine acceptis pignoribus securitatis mendici habitu in castra Regis venisse, & cum coenam dominicam celebrari videret die paschatis, miraculo ad expetenda Christianæ religionis sacra inductum, memorant. Sed tempus paschale non congruit. præcesserat enim aduentum Witikindi conventus Paderbornensis, mense Maio habitus, & Carolus Paderbornâ Attiniacum regressus erat. Ipsum porro Carolum manus admovisse baptizando & pro eo spondisse, nec minus Reginam Fastradam pro Geva Widekindi coniuge, facile credimus. Gratulandum est hodieque, utrisque, Carolo & Witikindo: illi quod moderationem armis efficaciorē in tempore speculatus est: huic, quod salute non civili modo sed cœlesti vna eademque operâ potitus est. Albionem (Pœra Anonymus Saxo, *Abbonem* vocat) recentiores tradunt, Saxoniam Transalbinam tanquam supremum principem possedisse. quod refellit doctissimus *Jambecius*. Insignem quoque utriusque sexus comitatum, in partem & communionem Sa-

Fabric.
Spangenberg.
Lindenberg.
Kranz. Jan. 2. 23.
Stangefol. Annal. Westphal. lib. 2. p. 36. C. 27.

orig Hamburg.
part. 1. p. 7. C. 8.

crorum

crorum Christianorum tunc venisse, Sociorum nomine Annales indicant.

Ex hac rerum commutatione ingens lætitia, & pax fidelior constantiorque. *Tunc tota Saxonia subiugata est*, inquit *Vita Caroli à Pithæo edita. quieuitq. illa Saxonica perfidia pernicacitas per annos aliquot*, ait *Eginhardus*. quæ metro inclusit *Pœta* laudatus :

*Hic idem proceres sacri baptismatis unda
perfusi, tandem Regi mansere fideles,
ipsaq. gens aliquot requieverat inde per annos.*
Octo scilicet annos. quibus fido etiam commilitio Saxonum aliquotiens Carolus vsus. In hoc tempus aliqui referunt rem Ecclesiasticam in Saxonia propagatam. *Tunc demum*, ait *Stadenfis*, *Saxonia subacta in provinciam redacta est, quæ simul in VIII. Episcopatus diuisa Moguntino & Coloniensi Archiepiscopis est subiecta.* Eundem numerum tradit *Helmoldus*, ex *Adamo Brem. Chronicon Mindense*, decem numerat. vid. doctiss. *Bangerti Not. ad Helmold.* Sed ad vltterius tempus hæc transfert accuratissimus *Johannes Gryphiander*. Idem qui inquit etiam de *seruitute ex Saxonia sublata, de immunitate concessa, de exemptione ab Imperio, de provincia siue ducatu Saxonia, de decumis ad Ecclesias translatis*; quæ omnia post hanc pacem Saxonibus concessa aut imperata liberalius juniores & securius memorant. De insignibus *Witikindi*, & equo in album mutato ex nigro, nihil attinet rofragari: cum per tot ætates durauerint.

Verum, ætas humana requiritur, antequam memoria pristini status deponatur, & patientiâ noui

ad ann. 788.

Sclau. lib. 1. c. 3.

de Weichb. Saxon. c. 29.

c. 24. & c.

ex Pœta Anon. ad ann. 803.

noui imperii animi imbuuntur. vix certa patendi
fides, dnm supersunt, qui aliam rempublicam vi-
derunt. Post octo annorum quietem, Saxones
(793.) Hunnicam militiam detrectantes, interfecto
etiam Caroli in Daniam legato, iram Regis con-
ciuere. qui mox (794.) bipartito exercitu in cam-
po Siniffeld (hod. Sentfeld) eos in ordinem rede-
git. Poëta Anonymus, *Sinofheld. MSc. Sinofeldo.*
In *Monumentis Paderbornensibus* elegantissimo car-
mine celebrantur *Tropæa Caroli M. Francorum Re-
gis in campo Siniffeld:*

*Nunc ubi fertilibus late flauescit arvis
Tam Cereri gratus quàm spatiosus ager,
Olim campus erat, quo prælia Saxo minatus
Francorum signis obuia signa tulit,
Sed victus cessit titulo: victoria donat
Mœnia vicino conspicienda iugo.
Si Marathon Persis nomen fatale peremit,
Miltiada iactat clara tropæa ducis:
Gloria maior erit Caroli, qui parcere victis
Maluit, hostili quàm iugulare manu.*

Insequenti anno (795.) ob interfectum Wilzan
(*Wizin*) Abotritorum regem, qui ad Carolum
iter habebat, insidiis Saxonum, in auctores fa-
cinoris deditos gladio animaduertit, & tertiam
virorum partem obsides accepit. Anno 796. *Hermann. Contrab.*

797. iterum late perniastata Saxoniam, castrorum
suorum locum apud Visurgim *Haristelli* vocari *An. Bertin. Eginh.*
iussit, mutuatus nomen ab Heristallo Francico.

Videatur omnino in *Monumentis Paderbornensibus*,
Heristallum Saxonicum in ripâ Visurgis. Ab his
omnibus turbis purgant Witikindum *Krantzius*, &
Fabricius. Sane nec Veteres vllam in eum per hæc *add. Lindenbrog. p. 177.*

C

tem-

tempora suspicionem concitant. Anno 798 Nort-
liudi trans Albim seu Nordalbingi, interfectis præ-
fectis Regiis, iterum clade insigni coërciti, obsides
dederunt ferocissimum quemque: & anno sequen-
te Carolus Regis filius cum exercitu illuc profes-
sus in fidem eos suscepit. Transalbiani tamen
illi, anno 802. iterum vastati: cum insipientibus ad
rebellionem Danis aures patefecissent. anno au-
tem 804: in Franciam translati sunt, Abotritis in
eorum sedes inductis. Ceterum magna est laus
Witikindi, quod fidem Christo & Regi semel da-
tam, inter tot popularium tumultus, nunquam
violasse compertus est.

Quem verò statum devictæ à se Saxoniz de-
derit Carolus, vnus ex veteribus, *Poëta Saxo*, qui
tempore Arnulfi Imperatoris scripsit, explicare v-
berius studuit. Et hac occasione *Reineccius* in de-
scriptionem ampliorém, quam Norarum modus
ferebat, digressus est. Doctissimus quoque *Con-
ringius* bonam & huc perrinentem operam naua-
uit, in re iudiciaria explicandâ. *Spangenbergius* ad
hunc finem retulit iudicia Westphalica, quasi à
Carolo M. instituta. cuius narrationem descripsit
Expoldus Lindenbrogius. Sed quod à Carolo M.
non proficiantur illa, ostendit *Gryphiander* prolè-
xe: cui *Conringius* astipulatur, quâ de re mox li-
cebit aliqua annexere.

Nunc enim ad *Witikindum* redeundum est,
Cui duas Vxores attribuunt: primam, *Geuam* Da-
niæ R. filiam; cuius n̄atrimonium, vt robur &
præsidium ad maiora nitendi amplexus est. hæc
genuit ei filium *Wigbertum*; & *Hasalam* filiam.
Alte

de iudiciis Germ.
S. 21. § 92 ad 42.

Chron. Sax. c. 85.
de Wichbild. Sax. c. 45.
§ 199.
de iud. Germ. S. 40.

Reusner.
Chytra. &c.

Altera Vxor *Suatana* (seu *Suaterna*) Principis Bohemi filia appellatur, è quâ suscepit *Witikingum II.* Comitum *Wethinensium* conditorem. *Albertus Stadenfis* *Witikingi Magni* posteritatem eatenus memorat, vt ad *Magnum Ottonem* à *Wigberto*, *Bruneone*, *Ludolfo*, *Ottone Henrici* patre, properet.

9. Krantz in *Staff bud*
Antunffi deß. H. Sach.
 sen.
Laur. Peccant. theatr.
Sax. part. 1.
 ad ann. 917. p. 100.

Exitum vir militaris fortitus est militem.

In extremâ enim senectute bellum gessit, nescio quâ causa excitatus (verba sunt *Fabricij*) cum *Nothardo* (alii *Geroldum* vocant) *Duce Suenorum*: quod praelium cum durasset satis diu, fatigatus grauitate armorum & contentione pugna oppetiit: & in templo à se constructo sepultus fuit. quod cum *Henricus I. Imp.* destrueret, & *Vallerleben* non procul à *Brema* transferret, etiam cineres eius loco moti sunt & *Padelborna* repositi, vt *Chronicon Cellense*, in qua vrbe dei honore cultus est; vt *Origines*. Diem, mensem, annum & obitus & translationis, vetustas locorumq; illorum vastitas oblivione obruerunt. *Albertus Krantzius*, in *Ecclesia collegij*, quod fundauerat, sepultum, & postea *Paderbrunnam* à filiis translatum, tradit. Describit *Crusius Annal. Suer. lib. 1. part. 2. c. 2.* Vulgo annum mortis assignant 807.

orig. *Saxon. lib. 4. p. 439.*
 § 440.
Saxon. lib. 1. c. 24.

Quod si *Witikingus* nactus esset facundos & diligentes rerum gestarum conditores, vix villo maximorum imperatorum minor haberetur. Sed incidit in tempora annalibus scribendis iniqua. Vnde de coeuis scriptoribus vix vnus & alter; nec de iis, qui aliquot post saeculis *Carolina* tempora attigerunt, multi supersunt. hiq; omnes leui mentione & quasi in transeursu defunguntur. Juniores, plura quidem adferunt, sed quibus non vsquequaq;

licet fidere. Ex *Gobelino Persona, Krantzius & alii* multa describunt, quibus non semper acquieveris. *Chronicorum* ad varias nationes & loca sua scripta accommodantium, quanta sit credulitas & negligentia in rebus vetustioribus corripiendis describendisque, notius est, quàm vt dici debeat. Superfunt varia Chronica necdum edita : sed pleraq; à temporibus, de quibus sermo est, nimis remota, neque auctoritatem præstare idonea. *Spangenbergius* sine dubio multum diligentia adhibuit : plus etiam, *Fabricius*. optem tamen sæpe, fontes, vnde hauserint, nosse : In *Erpoldi Lindenbrogij Carolo*, mirari licet, sæpe in margine adscribi, *Hermannum Contractum, Sigbertum*, & alios, in quibus ne apex quidem eius res, quæ tractatur, extat. Quàm multa non aliud, quàm ex famâ, nunquam satis liquidâ, subsidium habent ? Longè magis ergo interdum ad nouissima tempora quadrat, quod iam olim *Curcius* questus est : quod summa *componèntium vetusta rerum monumenta, vel securitas, vel par huius vitium credulitas sit*. Igitur pauca illa ex vetustioribus colligere, quàm nouissima cumulare, satius visum est.

lib. 2. c. 9. n. 22.

Judicia Secreta sive Westphalia, à Carolo M. veluti necessariâ severitate, vt *Chytraus* autumnat, ad continendos in officio Saxones, inducta, vulgo credi tradique, diximus. Liceat ergo pauca hic, per modum appendicis, annotare. Duo sunt imprimis doctissimi viri, qui de hoc argumento disquisuerunt : *Gryphiander, de Weichbildis Saxonis, & Meibomius, de Irmenfula Saxonica*. Non exscribenda sunt, quæ illi fusius disputant. I. *Quod fuerint*

Plurib. capp.
c. 12. a p. 37. 4/5 ad 46.

facrini iudicia sic appellata, ut diuersis vocabulis ex-
primuntur, non dubitamus. II. An talia fuerint, vt
describuntur, maxima oritur dubitatio. nam & su-
specta res est, quod eius temporis aut proximè inse-
quentis æqualis nemo, mentionem rei facit, quam
præteritum non erant illius æui ingenia, ad hæc
παράδοξα arripienda præ ceteris intenta. Gryphian-
der cum Frehero primum putat Aeneam Silium
sexto demum post Carolum sæculo, tradidisse. Mei-
bomius duplicem ex sæculo Christiano XI. & sæcu-
lo XIV. auctoritatem affert. ad quæ responderi
potest; sic quoque interuallum esse à sæculo VIII.
aut IX. (discrepant enim de origine) ad sæculum XI.
Deinde vix probatum dari potest, crudelissimam
legem Saxonum (apud Wipponem in Conrado Sali-
quo) accipi debere de Westphalicis iudiciis. certe
nec Meibomius ipse sic accepit in Notis ad Witi-
chindi Annales. Henricus de Erfordia adhuc lon-
gius abest à temporibus Carolinis, & rugis admix-
tis, auctoritatem, si quam habet, destruit. Nec
minimam suspicionem parit diuersitas & discordia
narrantium, qui nec in tempore instituti talis, ne-
que in causis & delictis vindicandis, neque in mo-
do & ordine exequendi conueniunt, sed valde dif-
fona tradunt. III. An Carolus M. aliquod genus iudicio-
rum instituerit, quod diceretur heimliche/ Westphä-
lische oder Freygericht/ rationes sunt graues ab a-
liis productæ, cur difficile ad fidem sit. quas non-
dum vidi refutatas. Ipsi quidem, Iudices, & die Frey-
graben/ id iactabant, & famâ inolitâ nitebantur.
memini me vidisse exceptionem Imperatori hoc
nomine oppositam. Et Fridericus III. Imp. in Refor-
matione suâ 1442. ad Caroli M. institutum rem vi-

c. 6.

pag. 43.

detur revocatam velle. Possent quidem hinc dici, non esse necessarium, ut curia semper in veritatem historiarum inquirat: posse accipi pretextam famam & ad ius ferendum vtiliter conuerti quae de re *Gryphian-der*. Sed dicamus potius, Imperatorem, si non verba cauillari sed sensum ex toto contextu inspicere velimus, negare, à Carolo M. talia iudicia, qualia vulgo tum iactabantur & affectabantur, vnquam instituta esse, sed Carolum nullis iudicibus, vltra suae iurisdictionis terminos, & causarum discrimina, & ordinem aequitati consentaneum, tam infinitam & liberam potestatem concessisse, & quae antehac eo nomine venditarentur iudicia, nihil tale affectasse. De cetero in formulis Processuum etiam legitur: Ich... ein gewehrt richter vnd frigrave des H. Richs vnd der Keyserlichen frien graueschafft zu..... tun sunt vnd bezugen vermis diß offeuen brief für allen fürsten/hersogen/graven edlen herrn rittern/Stetten amptuten/voigten/richtern/vnd vort allen guten mannen die disen gegenwertigen brieff sollent sehen oder mögent hören gelesen werden/das ich dalig off dag datum diß brieffs den fryen Stul in.... gelegen mitt vrtel vnd recht bekleidet/vnd besessen hatte gespanneter banck in einem offenbaren freien R. gericht zu richten nach gesehen vnd alten herkommen des grossen vnd heiligen Kaiser Karls melder gedechtnuß/ als mir dann zu recht geburht zc. Et post Reformationem praedictam auli sunt iactare: hac à Carolo M. instituta, hactenus conseruata, etiam in Reformatione Friderici Imp. stabilita, omni
contra

contradictione superiora esse. Gloriabantur amplius, se nomine totius Imperij & vice sacra iudicare. Ita Ich.... ein gewehrt vriegrave vnd richter des Allerdurcht.... Sigmundes Romischen Kayserf.... des fryen Stols tot.... gelegen do kunt vnd betuge in disem breyve der heimlichen achte/ vor allen ersamen vriegraffen/ vnd vor allen ersamen rechten vrscheypen derselver heimlicher achte/ dat ich op disen tage ghyfte des brenwes besaf stad vnd Stot den vrogenanten fryen Stot to.... vnder Königs bannegespamender bant in einem vryen gehgeden gericht mit virdeln vnd rechte to richten over luff vnd eere na gesette vnd recht des hilgen richs hemeliker besloer achte &c. postea in sententia ferenda, dat sy dem vrogen.... sin rechte don vnd hangen ene an des Königs Wymen/ dat is an den eyersten kom den sy ankumen/ und dat to bequame is etc.

Hæc ex Sæculo XV. IV. Interim, dum tanto ambitu Imperatoris & Imperii auctoritatem vbique prætexunt; totum in Imperio iudiciorum ordinem convellunt, & Imperii arcana tentant. Jam pridem enim plerisque Imperii Civibus prospectum erat, ne evocarentur ad longinqua & externa iudicia; si apud suum magistratum aut electum in vicinia iudicem iuri stare vellent. At illi iudices Westphalici hæc insuper habebant, & in omnes sibi iurisdictionem vindicabant. Quare Reformatio Cæsarea id agit potissimum, ne causæ à competentibus iudicibus auocarentur, aut ad iudicia Westphalica traherentur illi, deren man zu ehren vnd rechte mchtig

mächtigt seyn künfte. Hanc tamen ipsam Reformationem, vt diximus, pro se interpretantur, & spretâ sanctione poenali, omnibus modis se opponunt. Igitur præter Reformationis remedium, Cæsar plerisque Statibus Imperii peculiaria privilegia contra iudicia Westphalica dedit, & pro infirmioribus etiam constituit conseruatores & defensores talium priuilegiorum, ex vicinis Principibus. semper tamen obluclabantur illi, & priorem importunitatem pertendebant, ita vt Freygravius aliquis, *der doch kein Stulher ist* / exhibitâ sibi inhibitione Cæsareâ, quâ in irritum reuocabatur talis citatio, &, in euentum, sententia, respondere non sit veritus: legisse se mandatum Cæsareum, sed S. M. Cæs. non intelligere hoc ius, neque inhibere posse, *das nach dem vnser allergnedigster Herz der Römische Kayser der Westphalischen gerichte nicht wissende were / soliche inhibition vber die Westphalischen gerichte vßgenzulassen / sinen gnaden nicht gepurlich sin soltete.* Igitur Status Imperii complures foederabantur contra violentiam horum iudiciorum, ita vt, si quis fœderatorum deprehenderet nuntium ferentem literas citationis aut alias eiusmodi schedas, cuicumque alii foederato inscriptas, is latorem carceri manciparet & male mulctaret. Sunt imo tales geruli literarum vndis suffocati, aut aliter necati, aut neci vix subtracti. Neq; hæc seueritas effecit, vt desisterent Westphalici iudices. submiserunt quinimo clam homines, qui in portis & aliis locis apud aditus urbium abderent aut insingerent de nocte literas denunciatorias. V. Apparet ex his sæculo XV. cotidie

die p̄ane frequentatis contentionibus, iudicia Westphalica, vt prætendebantur, pro abolitis fuisse, si rem ipsam velimus dicere: neque potuisse cum Camerâ anno 1495. instituta, stare. Omnia molimina Westphalicorum poenam mererentur, constitutionibus & priuilegiis sancitam, & repetitam *Ordinat. Camer. 1555. part. 2. tit. 20. §. 8.* Quid enim supererat illis, si leges Comitiales exercerentur? Itaque VI. dubitare hactenus licet, an in Archiuis alia reperiantur *Acta* talium iudiciorum, quàm quæ de abusu testantur, siue ad ea tempora pertinent, quibus abusus vsus absorpserat & ignotum fecerat: ita vt vndique contradictiones opponerentur. Cumque ea, quæ dixi, in pluribus archiuis reperiantur, VII. bene mererentur de hoc argumento, qui feliciores an reperiendo, vsus iudiciorum horum ante abusum historicè demonstrarent; & ostenderent, quo tempore iudicia Westphalica, & quomodo in vsu fuerint, vt ab aliis iudiciis proprio caractere, sed legitimo, non improbo, dignosci possent. Non opus est negare talem vsus: sed fas est, desiderare descriptionem & historiam. Non sufficit dicere: fuit vsus Secretorum iudiciorum. nam eius mentionem fieri in *Actis* publicis, vel ex *Wehnero* constat. Sed descriptionem historicam ante tempora abusus, requirere liceat. hoc reperire, hactenus mihi non fuit integrum.

VIII. Aliud enim genus existimo *der Diffenden /* cuius formulam habet *Wiguleius Hundius circa finem des Bayrischen Stammbuchs.* licet Meibomius vocis comparandæ causâ ad Westphalicos

D

refe-

referat: apud quos dicebantur *Wissend* / qui secreti
 iudicii scientiã essent imbuti. als. des. freyen heimlich-
 chen gericht. *hes wissende vnd echt recht. Freyschöfften.*
 & in inscriptionib. lit. *diesen brieff soll nieman les-
 sen oder hören dann ein Freyschöfften.* Item illa for-
 mula: *das vor uch als der freyen heimlichen gericht
 unwissendt nicht zuvermelden ist &c.* Atque hæc
 hæctenus paucissima ex plurimis. Justum enim
 volumen impleret accuratior consignatio eorum,
 quæ ad *Weltphalica* iudicia pertinent: à quâ nemi-
 nem deterrere potest *Freheri libellus* de his iudi-
 ciis, in quo paucissima attigit.

Saxonica virtutis origo & stirps Tibi curæ est,
 MÜLLERE; jucundum est thema hoc, & utile,
 Nec non Electoralis quoque stemmatis illi,
 quam mente subiecta colis, propagini
 Nobili honorificum. Faxit DEus Optimus, ingens
 ut inde nascatur Tibi quoque commodum!
 Quod totus spero. Nam Te profectibus annos
 superare constat, & pium esse in Principem.

gratula. f.

Sebastianus Schmidt, D.

Non

Non sufficit vidisse mores gentium
Urbesq. ni vis ingenî cordatior,
Ac lumen eruditionis, vsibus
Attemperare cuncta nôrit publicis.
Utrog. Te Minerva ducit tramite,
Müllere, grande qui futurus es de-
cus.

Florentis artibus virisq. patriæ.
Id pectore ex toto precatur, qui Tuis
ex asse commodis studet, totus Tuus.

J. H. Bœclerus.

E. I. N. I. S.

